

praktikon

Handleiding VGFO

**Vragenlijst Gezinsfunctioneren
volgens Ouders**

Jan Willem Veerman
Gert Kroes
Ronald De Meyer
Jeroen Janssen
Linda Nguyen
Ad Vermulst

Over de auteurs

Prof. dr. J.W. (Jan Willem) Veerman is emeritus hoogleraar aan de Radboud Universiteit Nijmegen en voormalig directeur van Praktikon. Dr. G. (Gert) Kroes werkt als senior onderzoeker bij Praktikon, dr. R.E. (Ronald) De Meyer werkt als onderzoeker bij Praktikon; dr. J. Janssen was ten tijde van de ontwikkeling van de eerste versie van de VGFO werkzaam bij Praktikon, thans werkzaam als universitair docent bij de opleiding Onderwijskunde van de Universiteit van Utrecht; L.M. (Linda) Nguyen, MSc werkte ten tijde van het samenstellen van deze handleiding als junioronderzoeker bij Praktikon, thans werkzaam als begeleider bij Stumass, Wonen voor studenten met ASS; dr. A. (Ad) Vermulst is statisticus, methodoloog en sociaal- wetenschappelijk onderzoeker en was tot 1 januari 2013 verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen, hij werkt thans als zelfstandig adviseur.

© 2016 Praktikon

Praktikon BV
Postbus 6909
6503 GK Nijmegen
tel: 024-3615480
fax: 024-3611152
e-mail: praktikon@acsw.ru.nl
www.praktikon.nl

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Praktikon.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-6301-075-7

Inhoudsopgave

	Voorwoord	5
	Leeswijzer	6
1	Inleiding	7
1.1	Een pragmatisch ecologisch ordeningsmodel	7
1.2	Consequenties voor het meten	8
2	Achtergrond en constructie van de VGFO	9
2.1	Theoretische uitgangspunten	9
2.2	Formulering van de schaalconcepten	11
3	Onderzoeksgegevens	13
3.1	Onderzoeksgroep en procedure	13
3.2	Betrouwbaarheid	14
3.3	Validiteit	14
4	Normering	21
4.1	Constructie van de normen	21
4.2	Betekenis van de normen	22
4.3	Gemiddelden, standaarddeviaties en standaardmeetfouten	24
4.4	Betrouwbare en klinisch betekenisvolle verandering	25
4.5	Demografische kenmerken en verschillen in gezinsfunctioneren	27
5	Afname en scoring	29
5.1	Afname	29
5.2	Invullen	29
5.3	Scoring	29
5.4	Interpretatie van scores	30
5.5	Interpretatie van veranderingen	30
6	Gebruik in de praktijk	31
6.1	De VGFO-schalen en hun betekenis	31
6.2	Toepassingsmogelijkheden	31
6.3	Casus	32
	Literatuur	37
	Bijlagen	42
Bijlage 1	Normtabellen VGFO	42
Bijlage 2	Analyse van de meetinvariantie	44
Bijlage 3	Scoringsformulier VGFO	46
Bijlage 4	Scoringsprofiel VGFO	47

Voorwoord

De *Vragenlijst Gezinsfunctioneren volgens Ouders (VGFO)* maakt deel uit van de set *Vragenlijsten Gezin & Opvoeding (VG&O)*. Het gaat om vier vragenlijsten die diverse aspecten van de opvoedingsomgeving in beeld brengen. Naast de VGFO maken ook de Opvoedingsbelastingvragenlijst (OBVL), de Verkorte Schaal voor Opvoedersgedrag (VSOG) en Vragenlijst Meegemaakte Gebeurtenissen (VMG) deel uit van de VG&O. De vragenlijsten zijn ontworpen voor gebruik in instellingen voor jeugdzorg in de brede zin van het woord, dus zowel de instellingen voor jeugd- en opvoedhulp als de instellingen op het gebied van geestelijke gezondheidszorg, justitiële zorg en de zorg voor licht verstandelijk gehandicapten. Ook in het maatschappelijk werk, het speciaal onderwijs en de Centra voor Jeugd en Gezin is de VG&O set bruikbaar. De lijsten zijn niet bedoeld om op zichzelf staande beslissingen op individueel niveau te nemen, maar beogen een aanvulling en hulpmiddel te zijn bij de gangbare diagnostiek en evaluatie in instellingen. Alle lijsten zijn bedoeld om ingevuld te worden door de primaire opvoeder, meestal één van de ouders. Naast de Nederlandse versie van de lijsten zijn er Arabische, Engelse, Franse, Turkse en Spaanse vertalingen beschikbaar¹.

De voorliggende handleiding gaat over de VGFO, deze lijst kent 28 vragen die vijf aspecten van het gezinsfunctioneren meten zoals ouders die vormgeven: Basiszorg, Opvoeding, Sociale contacten, Jeugdbeleving en Partnerrelatie. Ook is er een score te berekenen voor het Totale gezinsfunctioneren.

In deze handleiding wordt in de inleiding eerst een algemeen model van de opvoedingsomgeving geschetst waarin de concepten van alle vragenlijsten van de VG&O een plaats krijgen. Daarna wordt specifiek ingegaan op de theoretische achtergrond van de VGFO en worden de opzet en uitkomsten van het normeringsonderzoek gegeven. Vervolgens komen afname en scoring aan de orde en tenslotte worden enkele casussen besproken. In de bijlagen staan de normtabellen, een scoringsformulier en een scoringsprofiel. De leeswijzer na dit voorwoord maakt duidelijk welke informatie in deze handleiding op welke plek te vinden is.

Bij het tot stand komen van de VG&O en het uitgevoerde onderzoek is nauw samengewerkt met de Drentse jeugdzorgorganisatie Yorneo en het onderzoeksbureau PIONN. We willen met name Dries Roosma, Judith Horstman en Mieke Sipma bedanken voor hun stimulans en niet aflatende inzet om van de VG&O iets moois en iets bruikbaars te maken. De Amsterdamse jeugdzorgorganisatie Altra willen we in de persoon van Arga Kramer bedanken voor de medewerking aan het normeringsonderzoek.

Wij hopen dat de vragenlijsten van de VG&O hun weg mogen vinden in de praktijk en het wetenschappelijk onderzoek van de zorg voor jeugdigen en hun gezinnen. We verwelkomen graag vragen, opmerkingen en suggesties voor verbetering. Een aantal suggesties die we van lezers van de conceptversie van deze handleiding mochten ontvangen zijn al verwerkt, met dank aan deze eerste lezers.

De auteurs

¹ Zie de website van Praktikon voor meer informatie (www.praktikon.nl).

Leeswijzer

Deze handleiding van de *Vragenlijst Gezinsfunctioneren volgens Ouders* (VGFO) bevat zowel de wetenschappelijke verantwoording als de praktische aanwijzingen voor gebruik in de praktijk. Om gebruikers in de praktijk snel en efficiënt hun weg te laten vinden in deze handleiding, lichten we hieronder de hoofdstukken kort toe. De volgende toelichting kan als *leeswijzer* dienen.

Hoofdstuk 1 geeft een algemene inleiding over het meten van de opvoedingsomgeving en schetst een pragmatisch ecologisch ordeningsmodel waarin verschillende invalshoeken en hun onderlinge relaties worden beschreven. Met het kind in het middelpunt wordt gewezen op de invloed van het concrete opvoedersgedrag, de door opvoeders ervaren belasting, alsook de rol van het gezinsfunctioneren en optredende levensgebeurtenissen. Ook voor de praktijk geeft dit model een goed hanteerbaar ordeningskader.

Hoofdstuk 2 schetst de theoretische uitgangspunten van de VGFO. Deze zijn te vinden in de literatuur over multiprobleemgezinnen en het daarop gebaseerde gezinstakenmodel. Er worden studies besproken waarin het effect is onderzocht van verschillende kenmerken van deze gezinnen op het gezinsfunctioneren en op de ontwikkeling van kinderen. Tevens worden de schalen van de VGFO geïntroduceerd en verantwoord.

Hoofdstuk 3 doet verslag van het normeringsonderzoek. Aan de orde komen de betrouwbaarheid en validiteit. Bij dit laatste is het vooral van belang of de theoretisch geformuleerde factoren ook empirisch door de data ondersteund worden (dit blijkt het geval); en of ouders van voor zorg aangemelde kinderen meer inadequaat functioneren in het gezin dan ouders van niet-aangemelde kinderen (dit blijkt ook het geval). Voor gebruik in de praktijk is deze informatie niet direct relevant, maar indirect weer wel, hier ligt de wetenschappelijke verantwoording van het gebruik van de VGFO in de praktijk.

Hoofdstuk 4 laat zien hoe de normen geconstrueerd zijn en welke betekenis ze hebben. Ook komen verschillen tussen normgroepen en hulpverleningsgroepen aan de orde.

Hoofdstuk 5 geeft richtlijnen met betrekking tot de afname, scoring en interpretatie van de VGFO.

Hoofdstuk 6 beschrijft de inhoud van de schalen. Dit geeft voor het gebruik in de praktijk het noodzakelijke begrip van wat de schalen meten. De hier gegeven formulering kan behulpzaam zijn voor het schrijven van verslagen en voor gesprekken met cliënten. Aan de hand van een casus wordt het gebruik in de praktijk nader toegelicht, eerst bij intake en diagnostiek, daarna bij een tussenevaluatie.

Bijlage 1 geeft de normtabellen van de VGFO, er zijn aparte normen voor 0-3, 4-11 en 12-18 jarigen. In de overige *bijlagen* staan onder andere een voorbeeld van een leeg scoringsprofiel voor eigen gebruik en een leeg scoringsformulier.

Hoofdstuk 1, 5 en 6 kunnen als de 'praktische handleiding' worden gezien, hier vinden praktijkwerkers handvatten voor het werken met de VGFO. Hoofdstuk 2, 3 en 4 vormen de theoretische en empirische verantwoording.

1 Inleiding

In geval van hulpvragen van jeugdigen en/of hun ouders zullen hulpverleners vroeg of laat ook vragen over de opvoedingsomgeving stellen en aspecten hiervan betrouwbaar en valide willen meten. Anders dan bij het meten en classificeren van psychosociale problemen bij jeugdigen bestaat er voor het meten van de opvoedingsomgeving nog weinig consensus. In de praktijk en in het wetenschappelijk onderzoek is er daarom een sterke behoefte aan meer eenheid en aan een samenhangend instrumentarium dat de belangrijkste aspecten van de opvoedingsomgeving in beeld brengt. De set *Vragenlijsten Gezin en Opvoeding (VG&O)* wil een dergelijk samenhangend instrumentarium bieden. In deze inleiding wordt het algemene kader voor dit instrumentarium besproken.

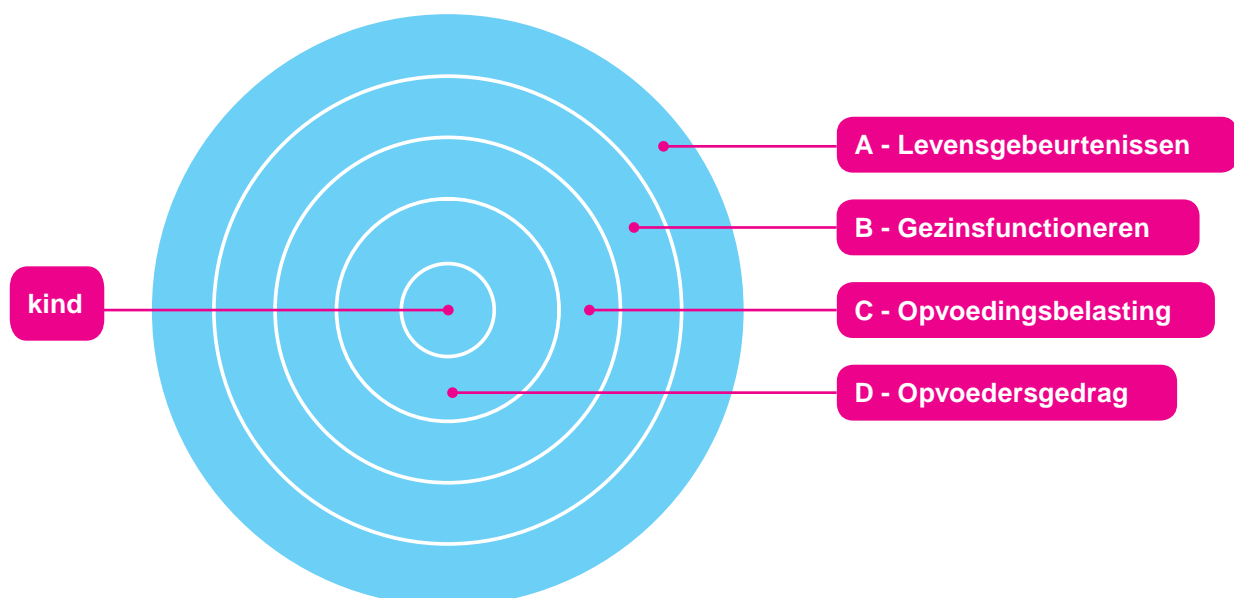
1.1 Een pragmatisch ecologisch ordeningsmodel

Theorieën over de invloed van de opvoedingsomgeving op het gedrag en de ontwikkeling van kinderen leggen de nadruk op verschillende aspecten. Zo zijn er theorieën waarbij vooral op levensgebeurtenissen of 'life events' gelet wordt als risicofactor voor een (on)gunstige ontwikkeling (Ten Brink & Veerman, 1998; Vanderbilt-Adriance & Shaw, 2008). Ook zijn er theorieën die de nadruk op het functioneren van het gezin leggen met het accent op structuren en communicatiepatronen in gezinnen (Lange & Schaap, 1991). En er zijn theorieën die de opvoedingsbelasting van ouders tot onderwerp hebben en de manier waarop zij met (problemen in) de opvoeding omgaan (Abidin, 1992; Deater-Deckard, 1998). Weer andere theorieën stellen het opvoedersgedrag van ouders centraal, veelal gaat het hier

om leertheoretische en gedragstherapeutische benaderingen, zoals bijvoorbeeld uitgewerkt door Patterson (Patterson, Reid & Dishion, 1992; Reid, Patterson & Snyder, 2002). In Figuur 1.1 worden deze invalshoeken voor het conceptualiseren van de opvoedingsomgeving geordend en in relatie gebracht met het functioneren van het kind.

In de ordening in Figuur 1.1 staat de ontwikkeling of het functioneren van het kind centraal. Daaromheen liggen in verschillende 'ringen', van veraf van het kind tot dichtbij, de aspecten van de opvoedingsomgeving die deze ontwikkeling beïnvloeden (ring A t/m ring D). In de ring die het dichtst bij het kind ligt (ring D) bevindt zich het opvoedersgedrag, hier ligt het meest directe 'contactmoment' tussen kind en de opvoedingsomgeving. Daaromheen liggen van binnen naar buiten de opvoedingsbelasting (ring C), het gezinsfunctioneren (ring B) en de levensgebeurtenissen (ring A). Een dergelijk model wordt ook wel een ecologisch model genoemd (Bronfenbrenner, 1979; Scholte, 1999; Veerman, 1988).

Vanuit dit model zijn verschillende hypothesen te formuleren die houvast geven bij het verklaren van het ontstaan van probleemgedrag en bij het kiezen van een aanpak om dit gedrag te verhelpen. Onderstaand wordt een aantal van die hypothesen verder uitgewerkt. Het is niet onze pretentie hiermee een sluitende ecologische theorie te geven over de rol van de opvoedingsomgeving op de ontwikkeling van kinderen, we beogen vooral een kader te bieden voor het gebruik van de verschillende vragenlijsten van de VG&O-set in de praktijk. We spreken daarom van een pragmatische ecologisch ordeningsmodel, waarbij we ons met name baseren op het onderzoek naar risicofactoren en protectieve factoren (zie o.a. Masten, 2001; Masten & Tellegen, 2012; Rutter,

Figuur 1.1 *Pragmatisch ecologisch ordeningsmodel van de opvoedingsomgeving.*

2005; Ten Brink & Veerman, 1998; Vanderbilt-Adriance & Shaw, 2008; Veerman, 1988). We formuleren de volgende hypothesen, in de voorbeelden verwijzen we steeds naar de ringen in het model van Figuur 1.1:

1. Aspecten in alle genoemde ringen kunnen afzonderlijk het functioneren van kinderen beïnvloeden; het gaat dan om enkelvoudige directe effecten, die als een risicofactor in de opvoedingsomgeving gezien kunnen worden; bijvoorbeeld een levensgebeurtenis als een ziekenhuisopname, ontslag of echtscheiding (behorend bij ring A in het model) kan maken dat een kind emotionele of gedragsproblemen ontwikkelt, evenals een 'los zand' gezin (ring B) of een overmatige beschermende of een inconsequente opvoeding (ring D);
2. De gezamenlijke invloed van aspecten in de ringen kan een cumulatief risico vormen voor het ontstaan van problemen bij kinderen; dit betekent dat wanneer er op meerdere gebieden in de opvoedingsomgeving problemen zijn, de kans op problemen in de ontwikkeling van een kind toeneemt, er is sprake van een combinatie van directe effecten; een echtscheiding (ring A) kan bijvoorbeeld samengaan met een verlies aan sociale contacten van het gezin (ring B) en een toename van de opvoedingsbelasting bij de ouder die er alleen voor komt te staan (ring C), het kind kan hierop reageren met zich terugtrekken en depressieve stemmingen;
3. Aspecten in de buitenringen kunnen via aspecten in de binnenringen hun invloed op de kern (ontwikkeling en functioneren van het kind) uitoefenen, waarbij het opvoedersgedrag (binnenste ring) van meest beslissende invloed is; het effect is dan indirect of mediërend, bijvoorbeeld financiële problemen (ring A) leiden ertoe dat ouders zich overbelast gaan voelen (ring C) en minder oplettend en consequent zijn in de opvoeding van hun kinderen (ring D), wat er weer toe kan leiden dat deze zich druk en agressief gaan gedragen;
4. Positieve invloeden van aspecten in de binnenringen voor het kind kunnen beschermend werken tegen negatieve invloeden van aspecten in de buitenringen; 'plussen' compenseren dan voor 'minnen', er is sprake van een protectief of modererend effect; bijvoorbeeld een echtscheiding (ring A) heeft minder negatieve gevolgen voor een kind als het goed contact heeft met één van de ouders (ring D); dit beschermend effect van 'binnen' tegen 'buiten' is een vuistregel die vaak op zal gaan, maar er zijn uitzonderingen, bij hevige ruzies tussen ouders bijvoorbeeld (ring B) kan een relatie met een belangrijke ander buiten het gezin (ring A) ook beschermend werken.

Bovenstaande algemene hypothesen vanuit het ordeningsmodel zullen per geval concreet gemaakt moeten worden en ook gemeten moeten worden. Hierbij zijn de meetinstrumenten van de VG&O-set een goed hulpmiddel, naast meetinstrumenten om emotionele en gedragsproblemen bij kinderen vast te stellen.

1.2 Consequenties voor het meten

Het ordeningsmodel heeft rechtstreekse consequenties voor het meten van aspecten van de opvoedingsomgeving voor screening, diagnostiek of evaluatie. Het ordeningsmodel benoemt zowel voor de praktijk als voor het wetenschappelijk onderzoek relevante aspecten van de opvoedingsomgeving (in de ringen in het model). Hierdoor ontstaat een eenheid van taal die het communiceren vergemakkelijkt. Op het gebied van het meten en classificeren van problemen van jeugdigen is die eenheid van taal inmiddels wel ontstaan, onder andere door het gebruik van algemeen aanvaarde systemen als de *Diagnostic Statistical Manual* (DSM) en het *Achenbach System of Empirically Based Assessment* (ASEBA), maar bij het classificeren en meten van problemen (en sterke kanten) van de opvoedingsomgeving ontbreekt deze taal nog (Van der Maas, 2011). Het besproken ordeningsmodel en de set vragenlijsten van de VG&O kunnen hierbij helpen, de lijsten maken een operationalisering van het model mogelijk: levensgebeurtenissen (ring A) worden gemeten door de VMG, het gezinsfunctioneren (ring B) door de VGFO, de opvoedingsbelasting (ring C) door de OBVL en het opvoedersgedrag (ring D) door de VSOG. Naast de eenheid van taal hopen we hiermee een eenheid van instrumenten te bieden die het gebruik van instrumenten in de praktijk kan standaardiseren en de communicatie kan uniformeren.

Het gebruik van de set vragenlijsten komt het meest tot zijn recht als dit ingebed is in gangbare diagnostische procedures, die op hun beurt weer ingebed zijn in erkende kaders voor besluitvorming of planmatig handelen, zoals de diagnostische cyclus (De Bruyn, Ruijsenaars, Pameijer & Van Aarle, 2003), de regulatieve cyclus (Tak, Bosch, Begeer & Albrecht, 2014) of de handelingsgerichte diagnostiek (Pameijer & Draaisma, 2011). Naast het gebruik voor screening en diagnostiek is de set vragenlijsten ook goed te gebruiken voor het monitoren van uitkomsten op individueel niveau en op groepsniveau (zoals teams of afdelingen). Zowel vanuit een interne druk tot verdere professionalisering als een externe druk tot het beter verantwoorden van het werk, is dit onder de noemer *routine outcome monitoring* (ook wel 'ROM') steeds nadrukkelijker op de agenda van jeugdzorg en speciaal onderwijs komen te staan (De Beurs & Zitman, 2007; Van Hees, Van der Vlist & Mulder, 2011; Van Yperen & Veerman, 2008). Praktijkwerkers en onderzoekers hebben voor dit doel betrouwbare, valide en bruikbare vragenlijsten nodig die door ouders en jeugdigen zelf kunnen worden ingevuld. Een belangrijk aspect van bruikbaarheid is dat de lijsten snel in te vullen zijn. De VG&O lijsten kennen dan ook niet meer dan 15-34 vragen. Zoals al is aangegeven in het voorwoord staat in de rest van deze handleiding de VGFO centraal.

2 Achtergrond en constructie van de VGFO

2.1 Theoretische uitgangspunten

De theoretische achtergrond van de VGFO ligt in de literatuur over multiprobleemgezinnen. Het gaat hier om gezinnen die op meerdere gebieden kampen met ernstige problemen in de opvoeding en verzorging van hun kinderen, daarbij zijn deze problemen ook complex, onderling verbonden en langdurig van aard, zijn de gezinsleden sterk negatief met elkaar verbonden en bestaan er ook tussen de verschillende generaties in het gezin spanningen en conflicten (zie www.nji.nl/Multiprobleemgezinnen-Probleemschets-Definitie). Bij het samenstellen van de handleiding van de Vragenlijst Gezinsfunctioneren (VGF), de voorloper van de VGFO (zie de volgende paragraaf), zijn de gebieden waarin multiprobleemgezinnen verschillen van andere gezinnen door Ten Brink, Van der Steege, Van der Haar, Jagers, Veerman en Baartman (2000) geïnventariseerd. Zij maakten hierbij met name gebruik van publicaties van Baartman (Baartman, 1989; Baartman & Dijkstra, 1987), Belsky (1984) en Ghesquière (1993). Op basis van deze literatuur deelden zij de kenmerken van multiprobleemgezinnen op in acht gebieden: *demografische kenmerken, zorg en opvoeding, gezinsfunctioneren, sociaal netwerk, kenmerken van de ouder, werksituatie van de ouder, relaties tussen de ouders, kenmerken van het kind*. Deze kenmerken zien we in recente publicaties ook terugkomen (Bodden & Dekovic, 2010; Holwerda, Reijneveld & Jansen, 2014; Knot-Dickscheit, Tausenfreund & Knorth, 2011; Steketee & Vandenbroucke, 2010; Van den Broek, Kleijnen & Bot, 2012; Zoon & Berg-Le Clerq, 2014), alsook in de nieuwe richtlijn voor multiprobleemgezinnen (<http://www.richtlijnenjeugdhulp.nl/multiprobleemgezinnen/>).

Met *demografische kenmerken* wordt de samenstelling van multiprobleemgezinnen bedoeld. Deze lijkt te verschillen van andere gezinnen. Het blijkt dat multiprobleemgezinnen vaak kinderrijk zijn (Mehlkopf, 2008) en uit eenoudergezinnen bestaan. Bovendien blijkt dat de socio-economische omstandigheden van multiprobleemgezinnen vaak slechter zijn: het opleidings- en beroepsniveau is lager, het inkomen is lager en het werkloosheidspercentage is hoger (Bodden & Dekovic, 2010). Een lage sociale economische positie blijkt een directe invloed te hebben op kwaliteit van leven; hoe lager de SES, des te lager de kwaliteit van leven (o.a. fysiek en psychisch welbevinden) van kinderen (Von Rueden, Gosh, Rajmil, Bisegger & Ravens-Sieberer, 2006; Drukker, Kaplan, Feron & Os, 2003).

De *zorg en opvoeding* in multiprobleemgezinnen wordt vaak gekenmerkt door het pedagogisch onvermogen van de ouders. De opvoedingshouding van ouders uit multiprobleemgezinnen wijkt vaak af van ouders uit andere gezinnen. Zo zijn sommige ouders meer teruggetrokken,

anderen meer afwijzend ten aanzien van hun kinderen of juist overbeschermend. Hierbij lijken ze minder positieve gevoelens te tonen aan hun kinderen. Daarnaast bieden deze ouders onvoldoende basale zorg, structuur en regelmaat. Hierdoor loopt het kind meer risico op het ontwikkelen van probleemgedrag of psychische problematiek, dan kinderen van ouders die adequaat opvoedingsgedrag vertonen, waar regels en structuur centraal staan (Groenendaal & Devokic, 2000; Mash & Dozois, 1996). Ook zijn er risicofactoren als kindermishandeling, verwaarlozing en seksueel misbruik in multiprobleemgezinnen (Hermanns, Mordang & Mulders, 2002). Verder wordt geconstateerd dat in dit soort gezinnen vaak een of meer van de kinderen de opvoedingsverantwoordelijkheid op zich nemen. Dit wordt *parentificatie* genoemd.

Het *gezinsfunctioneren* van multiprobleemgezinnen wordt gekenmerkt door instabiliteit, onvoorspelbaarheid en gebrek aan binding tussen de gezinsleden. De gezinscohesie (de mate van emotionele gebondenheid) binnen multiprobleemgezinnen is vaak verstoord. Of er is sprake van gezinsleden die volledig autonoom van elkaar functioneren (los-zand) of er is sprake van gezinsleden die te zeer aan elkaar gebonden zijn (kluwen). De communicatie binnen multiprobleemgezinnen verloopt vaak zeer moeizaam. Communicatie wordt door de gezinsleden voornamelijk gebruikt om de machtsstructuur binnen het gezin op te bouwen en te handhaven. Ouders uit deze gezinnen praten onderling weinig met elkaar, en gezinsleden spreken weinig met elkaar over hun gevoelens (Berger, ten Berge & Geurts, 2004). Gezinsfunctioneren verandert al naar gelang interne of externe omstandigheden. Daardoor is het aanpassingsvermogen van deze gezinnen chaotisch en lijkt crisis op crisis te volgen in deze gezinnen.

Sociaal netwerk, of liever het ontbreken daarvan, speelt ook een grote rol bij multiprobleemgezinnen (Goderie & Steketee, 2003; Roest, Lokhorst & Vrooman, 2010). Zij ontberen vaak ondersteuning van familie, vrienden of burens, zijn slecht geïntegreerd in de samenleving en nemen weinig deel aan de samenleving. De contacten van multiprobleemgezinnen lijken zich veelal alleen te beperken tot het eigen gezin en de familie, waardoor deze gezinnen bij problemen vooral op zichzelf aangewezen zijn. Ouders met meer sociale contacten blijken kwalitatief beter te kunnen opvoeden (Nitz, Ketterlinus & Brandt, 1995; Levy-Shiff, 1999). Ook lijken ouders met goede sociale contacten minder opvoedingsstress te ervaren (Muller, Fitzgerald, Sullivan & Zucker, 1994; Roest e.a., 2010). Daarnaast staan de gezinsleden vaak met een zekere vijandigheid tegenover vertegenwoordigers van de samenleving in het algemeen en de jeugdzorg in het bijzonder.